

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

De virtute Iustitiæ. Cap. 7.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

VII. Ita est matura, vt non sit nimis tarda, nec rempus loquendi aut faciendi, quod oportet, labi sibi ob nimium errandi timorem.

VIII. Circumspectio ad ea quæ cogitat, quæ loquitur, & quæ agit, vigilanter attendit ne in substantia operis, aut in modo deficiat. Scit etiam, nec omnia vera dicenda esse, nec omnia tacenda. Seruat optimè consilium sapientis: Omnia tempus habent, & tempus tacendi, & tempus loquendi: & magis ad taciturnitatē, quàm ad loquacitatē inclinat.

IX. Non omnibus ficit, nec arcana sua passim reuelat, custodiens illud Salomonis: Torum spiritum suum proferet stultus, sapiens differt, & reseruat in posterum.]

X. Procul odoratur bellum, & pericula ventura præuidet, & si potest illa fugit, sin minus orationibus, & sanctis considerationibus, & alijs medijs se præmunet, & ante langorem adhibet medicinam, & ante iudicium interrogat se ipsam.

XI. Nequaquam omni spiritui credit, sed probat spiritus an ex Deo sint. Aduersationum tentationes intelligit, & ad eas propulsandas conuenientia remedia adhibet, & se non in pace, sed in belli prociectu stare cognoscit.

XII. Circumspectio vbi timendum est timet, & vbi formidinis nihil est, confidenter incedit, & non omnia bona, sed statui & vocationi conuenientia præsumit.

XIII. Opiniones vulgi contemnit, dicta & subannationes tepidorum pro nihilo ducit, & solum Dei beneplacitum, conscientie attestacionem, & bonorum approbationem inquirat.

XIV. Nec omnia credit, nec omnia discredet, nec omnia affirmat, nec omnia negat, nec omnia iustificat, nec omnia damnat, nec ob sanctitatem vnus omnes approbat, nec ob peccatum alterius vniuersos condemnat, sed quæcumque se offerunt, ex præscripto rationis iudicat.

XV. In æstimatione rerum externa specie non fallitur, sed oculis mentis, vt verum eruat, intima penetrare conatur. Scit enim, lignum vile aliquando auti colore splendere, & fel sub melle ac spinas sub rosis latitare, & lupos conuersatione vestimentis ouium coopertos inueniri.

XVI. Tandem circumspectio non est facilis in credendo, quod est signum leuitatis; nec in concedendo, nam est causa penitentiis; nec in iudicando, quoniam est feminarium erroris; nec in promittendo, quia est species quedam seruitutis; nec in conuersando, quia est occasio contemptus; nec in irascendo, nam est insanie apertum indicium.

Postulatio circumspectionis: Domine Iesu Christe, Agne innocentissime, & amator hominum sapientissime, qui tanta in terris circumspectione vixisti, vt inter hostes tuos positus, dicere poteris: Quis ex vobis arguet me de peccato? Hæcque tam libera innocentie attestacione neminem ad te reprehendendum, quia nihil omnino reprehensione dignum habes, prouocasti: Da nobis, oramus supplices, circumspectam & cautam conuersationem, vt peccata vitemus, & in omnibus, quæ aggressi fuerimus; bonum tui odorem spargamus. Amen.

De Virtute Iustitiæ.

CAPVT VII.

IUSTITIA, præstantissima virtus, quæ homines à mutuis iniurijs auerit, ciuitates erigit & custodit, regna florere & eminere facit, & vniuersum orbem in pace constituit, non vnz tantum

A virtus est, specie atoma (vt more scholarum loquuntur) sed in multas ac varias species, ac quasi partes distributa. Cùm enim iustitia vnique debitum reddat, secundum diuersitates debitorum, quæ pendimus, & difficultates exoluendi, diuersas iustitias aut vnus iustitiæ partes assignare compellimur. Certè quidem iustitiæ quatuor sunt species: nempe legalis, æquitas, distributiua, & commutatiua. Iustitia legalis est, quæ respicit iustum, & æquum reipublicæ, aut bono communi conducibile, quæ tam est in principibus & Prælatiis prout iusta decernunt, & gubernationi se applicant, quàm in subditis, prout se iusto propter commune bonum accommodant. Æquitas siue epieikeia est, quæ perficit iustitiã legalem, quatenus in absentia legislatorum & Prælatorum interpretatur leges in extraordinarijs euentibus, non secundum verba legum, sed secundum mentem legislatoris. Iustitia distributiua est, qua distribuuntur bona communia inter personas rei publicæ aut communitatis, seruata proportione bonorum ad merita. Commutatiua est, qua particulares ciues mutuo in commutationibus & contractibus æquitatem custodiunt. Et de his nihil amplius est dicendum, quia ad spiritus doctrinam non pertinent, nisi quòd eas omnes sub communi nomine iustitiæ comprehendimus. At partes iustitiæ, nempe illæ virtutes, quæ nos ad alterum ordinant, & quodammodo debitum reddunt, multæ sunt: Nempe religio, penitentiã, pietas, obseruantia, obedientia, gratitudo, veritas, simplicitas, amicitia, liberalitas. De quibus singulis agamus oportet.

De Iustitiã. §. I.

IUSTITIA, vt ex Augustino & Gregorio Niceno colligitur, est virtus voluntatis, tribuens vnique quod suum est. Vel vt Laurentius Iustinianus ait: Est, quæ suum cuique tribuens, alienum non vendicat, vilitatem propriam negligit, vt communem custodiat æquitatem. Vel iustitia est virtus, qua cuique secundum debitum benefacimus, neminem lædimus, congregationis statum seruamus, & nos sine querela apud Deum & homines custodimus.

Inciumenta ad iustitiã sunt: I. Natura ipsa, quæ corpus rectum & in calum erectum homini dedit, vt ex ipso corpore mentem, in eo residentem, iustitiæ & rectitudinis admoneret. Leges etiam iustitiæ in ipso humano corde conscripsit, iuxta illud Pauli: Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt; eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis; vt videlicet nulla posset esse excusatio iustitiæ seruandæ, quam in mente gestamus, & sine vilo labore, sine studio, aut industria, nobiscum natam eius noticiã habemus.

II. Iustitiã voluntatem Dei implemus: Nam indicabo tibi, ô homo (inquit Micheas) quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te; vtique facere iudicium & iustitiã, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Domino tuo. Hac immortalitatem acquiramus. Iustitiã enim, vt ait Sapiens, est perpetua & immortalis; iniustitiã verò mortis est acquiritio. Hac veram saturitatem comparamus. Beati namque sunt, qui esuriunt & sitiunt iustitiã, quoniam ipsi saturabuntur. Hac denique lætitiã & exultatione complemur: iuxta illud Psalmi: Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitiã.]

III. Dominus, cui placere cupimus, amator est iustitiæ. Nam iustus Dominus, & iustitiã dilexit,

Aug. 19. De ciuit. Dei. c. 21. Nicenu. c. 4. de beatitudinibus. Iustin. de casto conuulio. c. 13.

Rom. 1. 14. 15.

Michea. 6. 8.

Sapien. 1. 15.

Math. 5. 6.

Psal. 67. 4.

Psal. 10. 8.

Handwritten notes in the right margin, including 'P. 12' and 'v. 11'.

Eccl. 2. 1. Psal. 29. 11. Eccl. 18. 20.

Iuan. 8. 46.

Pfal. 145.
9.
2. Timot.
4.6.

æquitatem vidit vultus eius.] De eo etiam scriptum est: Quia Dominus diligit iustos.] Et Paulus: In reliquo, ait, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.] Atque adeo, qui se à iustitia alienum facit, gemmam pretiosam & à Deo maximè dilectam odio habet, qui nec à Domino diligitur, nec beatitudinis corona donabitur.

Actiones iustitiæ sunt: I. In superioribus & Prælati, zelate pro legibus, iusta præcipere, ad rectam gubernationem se applicare, delicta punire, bona gesta præmio saltem laudis cumulare, subditorum utilitates suis emolumentis præponere; omnibus communes esse, & in nullius personam affectu nimis dilectionis inclinari.

II. In subditis; Legibus & præceptis obedire; ad alios concives & confratres concordiam servare, neminem pravis exemplis lædere; commune bonum propriis commodis atque utilitatibus præferre.

III. In distributoribus: Proportionem bonorum ad necessitatem & dignitatem personarum, in quas distribuuntur, servare: ut, verbi gratia, ciborum, & vestimentorum, & cellarum: à dignitatibus indignos arcere, inter dignos, præsertim in officiis Ecclesiarum & religionum, digniores eligere, & omnem præsentationem & ambitionem detestari.

IV. In his, quibus bona distribuuntur: Sibi necessariis contentos esse: nihil ultra necessitatem, præcipuè cum penuria aliorum, admittere: dum non vocantur, nec eliguntur, se ad dignitates non ingerere: dum vocantur, humiliter parere, & suæ electioni pertinaciter non obistere.

V. In omnibus: Nemini damnum afferre verbo, facto, vel signo, vel consilio in rebus, in corpore, in honore, nunquam de proximo malum suspicari, nunquam de ipso detrahere, nec contumeliam aut aliam iniuriam inferre, nec bonum eius pervertere, vel diminuere, aut à bono impediri.

VI. Item bene de proximo sentire, facta eius in melius interpretari, illum honore debito afficere, apud alios excusare & defendere, & quoad potuerimus, eum in bono promovere.

VII. In imbecillibus & infirmis: Ad communia statuta servanda se ipsos animare: cum non possunt à Prælato humiliter dispensationem petere, & si longè absit, & aperta sit necessitas, per episcopiam cum timore Domini legem ac statutum interpretari.

Postulatio iustitiæ: Domine Iesu Christe, qui non solum iustus, sed & auctor iustitiæ & ipsamet iustitia in scriptura vocaris, & postremum actum erga mortales in novissimo die, ex inexhausto thesauro virtutum tuarum à virtute iustitiæ proferes, dum malis poenam suorum criminum & iustis gloriam suis meritis paratam decernes: da nobis Domini iusti iustos servos esse, iustitiam in omnibus diligere, secundum iustitiæ præscriptum vivere, & nunquam ab eius viis rectissimis declinare. Fac nos, o amator hominum ardentissime, incedentes in mandatis tuis sine querela, ut in magno iudicii die, iuxta illud: Stabant iusti in magna constantia,] confidenter misericordiam à te expectemus, & iuxta spem nostram effectum misericordiæ tuæ, scilicet tuam, que nos satiet, visionem recipiamus. Amen.

De Religione. §. II.

Religio est virtus, qua Deo, tanquam omnium creatori & domino, debitum cultum & honorem exhibemus, idque ipsum nomen sonat. Siue

enim dicatur à religendo, aut à frequenti electione eorum, que spectant ad cultum divinum, ut Iudæus ait: siue à religendo ipsum Deum, quem per peccatum abieceramus, ut ait Augustinus: siue à religendo nos Deo, ut putat Lactantius Firmianus: siue à religendo vel retractando, que sunt honoris Dei, ut cenfer Tullius: Hæc omnia nihil aliud quam divinum cultum & venerationem significant.

Ancitamenta ad religionem sunt: I. Quod ex septem causis conflatur, quibus maximè ad Dei cultum & venerationem astringimur. Prima est excellentia divinæ maiestatis. Ipse enim solus est, ut ait Iob, cui creaturæ omnes comparatæ non sunt.] Quare hoc nomen sibi vendicat, dicens: Ego sum qui sum: sic dices filius Israël. Qui est mihi me ad vos.]

BIpse est solus bonus: Nam summa veritas dixit: Nemo bonus nisi solus Deus. Ipse est solus potens, de quo Paulus: Qui est beatus, & solus potens, rex regum, & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibile.]

Quod si dignioribus & maioribus cultus debetur, honor debitus erit illi, qui solus habet excellentiam omnem & maiestatem: à quo quicquid boni & dignitatis habent uniuersæ creaturæ, participant. Secunda causa est qualitas nostræ conditionis. Nos namque Dei sumus, secundum illud: Omnes animæ meæ sunt: sicut anima patris, ita anima filij mea est:] & omnia, que sub cælo sunt, mea sunt.] Quid autem æquius quam ut homo suum creatorem veneretur, & in eius cultu suam omnem vitam insumat? Tertia præstantia

Cnostri finis, qui ipse Deus est. Vnde ait Ioannes: Quia ipse est primus, & novissimus, principium, & finis. Nos autem creati ad Deum colendum, amandum, & sanctis obsequiis querendum, dum eum non colimus, nostro sine frustramur. Quarta, Dei præceptum, qui nulli alteri nisi sibi ipsi latræ cultum, & honorem exhiberi præcepit. Quis autem eius mandatum de re tam debita diligenter non seruet, ne tanti Domini & tam benefici indignationem meretur? Quinta, emptio: Nam [empti sumus à Deo pretio magno,] nempe sanguine filij sui, qui dedit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo, in odorem suavitatis: Graue autem delictum erit, si servus tanti emptus suo hero non seruiat, & cultum ad quem emptus est, emptori suo diligenter exhibeat. Sexta est, præmium, quod nobis Deum colentibus promissum est. Domini enim vox est: Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.] Et rursum: Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.] Septima denique baptismi susceptio. Qui enim baptizati sumus, Christum induimus,] ut quemadmodum ille totam vitam in Dei cultum & obsequium impendit & nos illi iuncti & incorporati, cultum Dei & honorem nostra vita & conversatione queramus.

DII. Religio virtus est omnium virtutum moralium præstantissima; quoniam post virtutes Theologicas, proximè Deo accedit, à quo virtutes perfectionem habent, & in eius cultu & adoratione versatur. Estque hæc virtus sanctitas vera, prout sanctitas aliquam specialem virtutem significat, quoniam religionis actibus firmiter adhaeremus Deo, & eius munimi consecramur, & in dies puriores & immaculatiores reddimur, Idque indicant verba Iacobi Apostoli: Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: Visitare pupillos, & viduas, in tribulatione eorum, & immaculati se custodire ab hoc sæculo. Quo loco cum substantia, cum effectus religionis exprimitur. Substantia eius est cultus Dei, qui

Eenim dicatur à religendo, aut à frequenti electione eorum, que spectant ad cultum divinum, ut Iudæus ait: siue à religendo ipsum Deum, quem per peccatum abieceramus, ut ait Augustinus: siue à religendo nos Deo, ut putat Lactantius Firmianus: siue à religendo vel retractando, que sunt honoris Dei, ut cenfer Tullius: Hæc omnia nihil aliud quam divinum cultum & venerationem significant.

Sapient. 5.
2.

Isidor.
10. etym.
c. 77.
Aug. 10.
de civit.
c. 24.
Lactant.
Anim.
inf. c. 28.
Cicero.
lib. 2. de
nat. Deo-
rum.

Exechiel.
8. 4.
Iob. 41. 2.

Apocal.
1. & 22.

Exod. 10.
3.

1. Corint.
6. 10.

1. Reg. 4.
30.
Matth.
10. 31.

Galat. 3.
27.

D. Tho. 2.2. q. 80. art. 1. ad 1.

paulatim mentem Deo iungit, & à saeculo auocat, & peccatis ac saeculi curis oblitendo (quod ad se attinet) immaculatam reddit. Effectus autem religionis sunt quaecumque charitatis opera, quibus homo, dum à cultu Dei vacat, occupatur, ne saecularibus negotiis inquitur.

III. Functiones religionis sunt praestantissimae, & summopere expetendae. Si enim in temporali re publica adherere regi, & eius aspectu & alloquio frui, & cum eo familiariter conuersari, omnibus aliis officiis & muneribus iure praefertur, quidni in Ecclesia, quae est regnum Dei, ipsi Deo adherere, eum colere, & honorare, & quasi eius aspectu frui, omnibus externis muneribus praefertur?

Actiones Religionis sunt: I. Honor Dei, qui consistit in hoc, quod talem de illo concipiamus estimationem, tam altè & excellenter de illo sentiamus, & tam profundè nos illi submittamus, quam decet creaturam de suo creatore sentire, & quam debitum est, vilissimum vermiculum infinitae maiestati submitti. Et haec praecipua religionis actio, à qua reliquae debent prodire, & ad quam excitandam & augendam debent ordinari.

II. Deuotio, id est, promptitudo mentis, in omnibus his, quae ad diuinum obsequium, & cultum pertinent, quae solet ex meditatione diuinorum praecipuè attributorum generari, & laetitiam spiritualem afficere.

III. Oratio, id est, petitio de centum à Deo, siue eleuatio mentis in Deum, qua etiam religiosè sanctos inuocamus, & oramus, vt eorum precibus & meritis apud Dominum adiuuemur.

IV. Adoratio, qua coram Deo, tum mente, tum corpore prosternimur tanquam coram maiestate summa, à qua omne bonum habemus. Item qua Beatam Virginem, & Angelos, & Beatos adoramus, quatenus in illis maiestas diuina resplendet. Illa prima vocatur latria, qua profitemur Deum omnium auctorem, soli Deo impendenda. Haec dulia, quae sanctos respicit, vt aliquid diuinæ excellentiae participant.

V. Sacrificium, quo Deo, tum corpus, & sanguinem Filij sui, in sacramento Eucharistiae existentis, tum mentem, & vires omnes nostras, & corpus, & membra singula, tanquam creatori nostro & principio nostrae beatificationis, offerimus.

VI. Administratio, & susceptio sacramentorum, quibus Deum esse gratiae auctorem & nostrarum mentium sanctificatorem profitemur.

VII. Exhibitio oblationum, primitiarum, & decimarum, quibus ministros altaris sustentamus, & nos eorum ministerijs indigere testamur, & Deum in illis, tanquam in ministris suis, honore prosequimur.

VIII. Voram, quo Deo in statu religioso, à sede Apostolica approbato, paupertatem, castitatem, & obedientiam promittimus, vel alia opera bona supererogationis vouemus, & conuenienti tempore reddimus.

IX. Iuramentum, quo instante necessitate (quae non frequenter occurrit) cum magna reuerentia Deum, tanquam infallibilem veritatem, in testem aliquius veritatis adducimus.

X. Adiuratio siue obsecratio, qua Deum per suam infinitam bonitatem, & per perfectiones suas, & per merita Filij sui, necnon per Beatæ Virginis, & sanctorum merita, & preces, obsecramus, & vt nobis aliquod bonum, ad suam gloriam ordinatum, concedat, instantè petimus.

XI. Laus Dei, qua cum pro sua infinita perfe-

A ctione, & pro mirabilibus operibus suis, hymnis, psalmis, canticisque spiritualibus, ore laudamus, & cantu, ac musicis instrumentis tanquam summo regi, vt nos ad reuerentiam & feruorem excitemus, cultum & venerationem offerimus.

XII. Gratitude, qua Domino pro acceptis beneficiis & pro aduersis & prosperis gratias agimus, & pro beneficiis, quae proximis nostris impendit, affectum gratiarum actionis exhibemus.

XIII. Actus demum reliquarum virtutum, tum Theologicarum, tum Moralium, quos potest religio in diuinum honorem referre, & ad dandum ei cultum assumere.

Postulatio Religionis, Domine Iesu Christe, Deus creator & sanctificator noster, à cuius larga misericordia quicquid est supra nihil, accepimus, & donis tum naturalibus tum supernaturalibus ditamur, miserere humilitatis nostrae, & ne despicias nos, immò potius misericorditer adiuua, vt te in omnibus adorare, honorare, & laudare cupiamus. Da nobis Domine hanc praestantissimam virtutem, qua cultum qualem qualem ex creaturis tuis suscipis, vt qui nullo indiges, nostram indigentiam proferi facias, & dum eam cultui, tibi Deo nostro, & principio omnis boni nostri, impenso, testamur, amplioribus quotidie donis cumulemur. Amen.

De Penitentia. §. III.

C Penitentia est virtus, qua peccata nostra, vt sunt Dei offensa, detestamur, & ad eorum expiationem & satisfactionem venire contendimus. Vel, vt ait Bernardus: Penitentia est sine temporis intermissione de peccatis dolere: sic plangere commissa, vt non committantur plangenda.

Incitamenta ad penitentiam sunt: I. Si peccato mortui sumus, hoc vno remedio, scilicet penitentia, ad vitam reuocamur. Vnde Cyprianus ait: Cum scriptum sit: Deus mortem non fecit, nec laetatur in perditione viuorum,] vtique qui neminem vult perire, cupit peccatores penitentiam agere, & per penitentiam denuò ad vitam redire.] Quòd si imminens mortis corporalis periculo, tanta solitudine remedia ad vitandam mortem paramus, spirituali animae morte in interioribus nostris grassante, quantà diligentia æquum est in remedium, nempe in penitentiam, incumbamus, vt huiusmodi mortem propulsemus: Certè Dominus dixit: Nisi penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.] Qua sententia docet, neminem, qui grauitè deliquit, sine penitentia posse à spirituali animae morte resurgere, nec æternam mortem euitare.

II. Grauitas peccati in Deum, summum bonum, admissi, & peccatoris inaudita procacitas, qui audet tantam offendere maiestatem, & in tanti Domini indignationem incurrere. Huius autem mali post baptismum nullum aliud remedium nisi penitentia superest, qua & Deum iratum placamus, & nos à peccati macula eluimus, & ab æterna pœna liberamur. Quare Ambrosius ad virginem lapsam ait: Penitentia ergo non verbis agenda est, sed actu. Hæc autem sic agitur: si tibi ante oculos ponas de quantà gloria rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit, & si te iam credas prope ipsas positam tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & stridor dentium sine fine. Cum hæc certa fide, sicut est, animo conceperis, quia necesse est præuicacitatem animam tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi, nec aliud remedium constitutum post baptismum, quam penitentiae solatium, quantamuis afflictionem, quan-

Bern. in med. c. 4.

Cypr. lib. 4. ep. 2. Sapien. 1. 13.

Luca 13.

Ambros. ad virg. lapsam c. 8.

tumuis laborem & indecorem subire esto contenta, dummodo ab aeternalibus pœnis libereris. Ergo hæc tu tecum cogitans & mente retractans, proprii facti tu ipsa index esto crudelior.

III. Christi vita sanctissima nos ad pœnitentiam accendit: naville ad nostrorum peccatorum deletionem, tam dura & acerba pertulit, vt nos illa maxima mala esse cognoscentes, in consolabiliter lugeamus. De hoc incitamento Bernardus hæc ait: Age pœnitentiam. Hoc tibi prædicat stabulum istud, hoc præcepe clamat, hoc lacrymæ & vagitus euangelizant. Plorat quippe Christus, & non sicut ceteri solent. In aliis sensus, in Christo præualebat affectus: patiuntur illi, non agunt, nec ipsius adhuc vsûm voluntatis habentes. Illi ex passione lugent: Christus ex compassione. Illi iugum graue, quod est super filios Adæ: Christus filiorum Adæ peccata deplorat, & certè pro quibus nunc lacrymas fundit, postea fundet & sanguinem. Fratres, lacrymæ Christi & pudorem pariunt & dolorem. Hæc ille.

Aktiones pœnitentiæ sunt: I. Peccatum graue detestari, & leue abominari; illud, vt mortem animæ, istud, vt morbum animæ, & vtrumque, quia in suo genere est offensa Dei, & displicet Deo, peccatum scilicet lethale, vt Dei maiestatem planè in honorens, & in homine gratiam & charitatem destruens. Veniale verò, vt diuinæ legi non consonum, & ad gratiæ & charitatis destructionem disponens.

II. De peccatis magnis ac paruis dolere, non quidem quoniam eorum admissione pœnam aut infamiam incurrimus, sed quia summam maiestatem offendimus.

III. Nostram negligentiam detestari & deffere, qua multa bona, quæ facere poteramus, omisimus, & abundantem Dei gratiam nobis oblatam & frequentes eius inspirationes negleximus.

IV. Propositum firmû & stabile, nunquam grauitè peccandi concipere, immò & voluntatem nunquam scientes & volentes venialiter peccandi procurare. Adèd vt cum diuina gratia prius eligamus, omnes agitudines corporis, & omnem infamiam, & contumeliam sustinere, & vniuersas martyrum passionis, & ipsam mortem pati, & pœnis purgatorij, ac inferni nos subiicere, quam ex proposito in aliquod peccatum consentire.

V. Peccata sacerdoti confiteri: mortalia quidem omnia ex præcepto diuino, quoad species suas, & numerum, & circumstantias, mutantes speciem: venialia verò ex consilio, quatenus nostram cognitionem non effugiunt.

VI. Hanc peccatorum confessionem debito modo facere. Nam confessio debet esse integra, vt crimina omnia pandamus: pura, vt non coacti, non timore seruili percussi, sed libenter & propter Deum illa aperiamus: discreta, vt non solum externa peccata, sed etiam omissiones, internas cogitationes, praua desideria, morosas affectiones, distortas intentiones, iudicia temeraria, vanas suspensiones, mala exempla, & scandala aliorum dicamus: fidelis, vt omnia hæc taliter sacerdoti patefacere gestiamus, qualiter grauiam & multiplicia sunt in conspectu Dei.

VII. Pro peccatis satisfacere orationibus, ieiuniis, elemosynis, & aliis corporis afflictionibus, & sensuum ac appetituum mortificatione, & tristitia, ac interna compunctione.

VIII. Pœnam pro peccatis assumptam culpæ commensurare, vt secundum grauitatem culpæ sit granitas pœnæ, secundum delectationem culpæ sit amaritudo pœnæ, secundum diurnitatem & multipliciter culpæ, sit diurnitas & multiplicitas pœ-

Bern. ser. 3. de Natiuit. Do mini.

na, iuxta illud: Facite fructus dignos pœnitentiæ. IX. Pœnam etiam, tanquam peccati medicinam, aptam cuiuslibet peccato, si possumus, exercere; ita vt pro superbia satisfaciatur humilitas; pro auaritia largitas, pro inuidia charitas, pro impudicitia corporalis aseptitas, & sic de reliquis.

X. Actio est, vt qui illicita commisimus, scæpe à licitis & concessis abstinemus, & nos indignos remissionibus innocentium putemus. Hæc ferè omnia Alberus.

Postulatio Pœnitentiæ: Domine Iesu Christe, legillator maxime, qui legem Euangelicam illis verbis prædicare cepisti: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum: excita nos ab imo peccatorum nostrorum voce virtutis tuæ, & animas nostras sedentes in tenebris, & hærentes in vmbra mortis, tuæ misericordiæ luce perfunde, vt malitiam peccati, acerbiter pœnæ commerita, pretiositatem gratiæ, & multiplicis virtutis amissæ, & magnitudinem tuæ maiestatis offensæ recogitemus, ac criminum delictorumque nostrorum exorbitantiam detestantes, de illis, super omnia mala quæ euenire nobis possent, & sine vlla intermissione doleamus. Misere, o Domine miserator & misericors, doloris amaritudinem dulcedine spei, de tua benignitate conceptæ, vt nec dolor immoderatè nos deprimat, nec spes præsumptuosè nos erigat, sed inter desperationem & præsumptionem incedentes, ad tuam nunc gratiam, & post hanc vitam ad tuam gloriam venire concedas. Amen.

De Pietate. §. IV.

Pietas, vt ex Tullio colligitur, est virtus, qua patriæ, parentibus, fratribus, & aliis sanguine coniunctis, cultum & officium tribuimus, Nomine cultus honorem & reuerentiã, nomine verò officij, obsequium, subuentio, & defensionem intelligimus. Quæ virtus non in parentibus carnalibus se continet, sed ad spirituales parentes, qui nos in Christo genuerunt, se extendit: immò erga illos pulchrius elucet. Qui etiam ex pietate filiis suis spiritualibus consulunt, & eorum profectum prouehunt, & bonam estimationem tuentur.

Incitamenta ad Pietatem sunt: I. Præcepti de pietate erga parentes obseruatio, magno præmio, non solum in alia vita, sed & in ista cumulata est. Hoc namque præceptum in Exodo sic profertur: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Et in Deuteronomio. Honora patrem tuum & matrem tuam, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt longo viuas tempore, & bene sit tibi in terra. Quod sicut in filiis pietate florentibus vidimus esse completum: ita & nouimus filios impios erga parentes magnis calamitatibus fuisse multatos, & subita aut in felicimorte fuisse præceptos.

II. A bestiis, & pecudibus, rationis expertibus, ad pietatis officia mouemur. Hæ enim erga parentes ac filios suos aliquam habent pietatis imaginem, Adèd vt quibus natura denegauit rationem, inquit Chrysolomus, non denegauerit pietatem. Est autem profus à dignitate nostræ conditionis alienum, si bestias agri nostris moribus non superemus, & ab illis pietatis officio vincamur.

III. Christus Dominus, in crucem actus, & à sanctissima parente sua pietatis beneficio indigens, illustrissimum nobis pietatis dedit exemplum. Ille enim, qui & matrem habebat, & filium, nempe totum genus humanum, Ecclesia à se fundata conten-

Lucæ 3. 8.

Alber. in parad. anima c. 39. 40. 41. Math. 4. 17.

Tullius.

Exodi 20. 2.

Deut. 15. 16.

Chrysol. hom. de Abysal. To. 1.

ram,

Iuan. 19. 26. Iustin. de tribulati. Christi. gene. 18.

tum, discessurus ab illis secundum presentiam visibilem & corporalem, & iturus ad Patrem, quasi sui oblitus, & matris ac filij memor, utriusque solatium & officium ex singulari pietate reliquit. Nam dixit matri: *Mulier ecce filius tuus; & discipulo astanti, ecce mater tua.* Priora verba sic exponit Laurentius Iustinianus: Discipulum vero, quem diligo, praeteris tibi commendo in filium, ut quemadmodum comes, ita & integerrima virginis tuae sit custos. Obtemperabit tibi ut filius, & tu de illo sicut de me qualicumque fueris solatio. Dormiuit cum patribus suis Ioseph sponsus tuus nutritus mihi; Ascendam & ego ad Patrem, hostibus triumphatis. Quamobrem discipulus amborum in te supplebit vices. Postea vero sic: Praclarum etiam sciro in hac commendatione discipuli latere mysterium. Ipse namque typum gerit Ecclesiae, quae est immaculata & virgo. Hanc in persona discipuli tibi relinquo. Tu illam, tanquam me diligere, exhortationibus roborare, confirmare consilij, exemplis erudi, Posset equidem in hoc saeculi naufragio discrimine absque gubernatore, petire. Multae aduersus illum procellosae tempestates, persecutiones acerrimae, haereses diuersae concitandae sunt. In fide adhuc debilis est, minus fundata virtutibus, & infucta pugnae facillime succumbet, aut hostibus terga vertet, si duce priuata sese senserit. Ex meo ignominioso aut repentino exitu scio quod turbanda est. Tuis informationibus erigeretur, tua protectione solidabitur, atque ex presentia tua deperditas, si quae fuerint, recuperabit vires. Volo igitur ut illam de cetero in filiam habeas, illam tuis orationibus protegas, atque virtutibus auctam ad me perducas. Quis iam non videat, quanta sit virtus pietatis, cuius actionem saluator mundi cruce pendens tam praecleara actione commendauit, & tanta auditate compleuit?

Actioes Pietatis sunt: I. Parentes nostros, parentes agnoscere, in debita existimatione habere, & eorum sortem, etiam si abiecta fuerit & vilis, non erubescere.

II. Parentes nostros verbis & externis venerationis signis honorare, & ab omni eo, quod iuste eos contristare possit, abstinere.

III. Si indigeant, subsidia illis temporalia praestare, eos a quocumque periculo imminente defendere, & in occurrentibus necessitatibus subuenire.

IV. A parentibus allata in comoda, illata conuitia, & admitta vitia senectutis patienter tolerare, & quae illis possunt verecundiam ingerere, sicut fecerunt duo filij Noe, qui patrem minus honeste dormientem operuerunt, prudenter obtegere. Has omnes pietatis actiones docuit Ecclesiasticus his verbis: *Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius, & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua. Eleemosyna enim patris non erit in obliuione.*

V. Haec omnia officia suo modo filiis, fratribus, & aliis consanguineis data occasione praestare.

VI. Patriam, quae nos genuit, & aluit, pro nostra facultate tueri, in omnibus (prout datum nobis fuerit) nobilitare, & ad viam virtutis adducere.

VII. Patriam, parentes, fratres, & consanguineos, si aduersus Dei legem nos impellant, aut a via perfectionis retrahant, pro nihilo habere, & quos aduersarios in via Dei patimur, ut inquit Gregorius, omnino nescire. Hoc enim pietatis summum opus, quo, pro strictiori pietate in Deum, minorem in sanguine iunctos deserimus, mandauit Dominus illis verbis: *Si quis venit ad me, & non odit patrem*

Gen. 9. Ecl. 3. 14.

Gregor. hom. 17. in Euag.

Luce 14. 26.

A suum, & matrem suam, &c. non potest meus esse discipulus.]

Postulatio Pietatis: Domine Iesu Christe, qui inter alia tuae perfectionis elogia, pius ab Apostolo & Euangelista tuo nominari voluisti, cum scripsit: *Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum, quia solus pius es?* da nobis viscera pietatis, ut patres & consanguineos nostros, quos dum iusta praecipunt, proximos nonimus, diligamus, & quos dum iniusta volunt, aduersarios experimur, odiendo & fugiendo nesciamus. Amen.

De Observantia. S. V.

Observantia, ut ex Augustino colligitur, est virtus, qua maiores aetate, aut dignitate, aut sapientia, aut excellenti virtute, debito honore dignamur, aut officij indulgemus. Maiores aetate sunt senes; dignitate Principes & Praelati; sapientia doctiores & bonarum litterarum studij faciliores; virtute, qui inter alios puritate, & vitae sanctimonia, & sanctis pro Dei gloria, & animarum salute sustentatis laboribus, amplius elucet.

Incitamenta ad obseruantiam sunt: I. Virtus haec, Spiritus sancti voce praecipitur: *Coram cano capite consurge, inquit, & honora personam senis, & time Dominum Deum tuum.* Er: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas nisi a Deo.* Er: *Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.* Qui autem his vocibus resistit, manifestum est quia Dei ordinationi resistit.

II. Omnis reipublicae, & omnis congregationis bene gubernatae, haec summa cura est, ut inaequalitas sit honorum & locorum, & ut maioribus ac senioribus a cetero iuniorum deferatur. Quis autem sua inuerecundia & procacitate audeat tot sapientissimorum hominum, qui reipublicas & congregationes fundarunt, & gubernarunt, iudicio & sententiae contra ire? Certè quidem Bernardus haec ait: *Dara est haec pueris & adolescentibus humilitatis, & reuerentiae forma, ut in medio seniorum taceant, ut audiant, interrogent, & discant.* Et Basilus: *Coram natu maiore, quam tu, caue ne assidere festines, quod si ut id facias, inbeare, nolito tu in pari cum illo sella sedere, sed cum huc illucque diligenter oculis circumspexeris, operam sedulo da, ut sellam tibi humiliores aliquam inuenias; ut ob istam animi tui humilem submissionem gloria te afficiat Deus.*

III. Qui obseruantiae obliuiscuntur, sunt homines stulti & superbi, quos Dominus in hac vita duplici modo castigat. Primò quidem, ut quia maioribus & senioribus non obtemperant, mille erroribus implicentur. Secundò vero, ut maiores aetate aut dignitate facti, a minoribus contemnuntur.

Actioes Obseruantiae sunt: I. Maiorum & seniorum conuenientem interius existimationem habere, eosque animo ex interna reuerentia suspicere.

II. Venientibus illis assurgere, caput aperire aut inclinare, honoratiorem locum ad sedendum concedere, in deambulando dextrum illis locum dare, & nulla signa reuerentiae consueta pro more patriae aut congregationis praeterire.

III. Coram illis tacere, aut si loquendum sit, non docendo, sed interrogando & discendo loqui: quod si docendum coram illis sit, non illos, ut discipulos, sed ut iudices eorum quae docemus, respicere.

IV. Eorum dicta, sapientia plena, modestè celebrare, illorum sententias venerari, & no-

Apo. 15. 9.

Aug. lib. 33. q. 9. 31.

Leuit. 19. 32.

Rom. 13. 1.

1. Tim. 5. 17.

Bern. ser. in Domini. fra Osa. Epiphani. Basil. ser. de abdicat. reru.

stis subtilitatibus anteferre.

V. Si ab illorum sententia in speculatiuis aut practicis discedendum sit, ob manifestam in contrarium rationem, non nisi reuerenter, & quasi compulsi, & cum dolore dissentire.

1. Tim. 5. 1.

VI. Eos, si deliquerint, nequaquam duriter increpare, sed iuxta consilium Pauli, [vt patres obsecrare,] & amicaliter admonere.

VII. Iuuenum procacissimorum, qui maiores subannant, & de illis detrahunt, stultitiam compefcere, & nequaquam eorum errorem sine debita increpatione præterire.

Postulatio obseruantia: Domine Iesu Christe, qui Verbum Patris cum sis, homo tamen factus, matri Mariæ & nutricio Ioseph mirabiliter detulisti, & Sacerdotes illius antiquæ legis, & Doctores, ac Scribas semper honore affecisti, & honorari mandasti: fac nos, quæsumus, imitatores tui, vt maioribus nostris semper non ex adulatione, sed ex obseruantia deferamus, eosque pro dignitate sua in re, & propter te obseruantissimè veneremur.

De Obedientia. §. VI.

Bonauent. To. 1. in centiloquio 3. p. scilicet 44.

Obedientia est virtus, qua exequimur iussa & præcepta maiorum, quia præcepta sunt. Quam quadrupliciter Bonauentura describit: Obedientia, inquit, est voluntas faciendi præceptum vel mandatum superiorum: Vel obtemperatio, secundum regulam sacræ scripturæ, maioribus quibuscumque debita. Vel est spontaneum, & rationale propriæ voluntatis sacrificium. Vel est pio studio propriæ voluntatis abnegatio.

Psal. 143. 6.

Incitamenta ad obedientiam sunt: I. Omnes creaturæ nos obedientiam docent, quæ sine vlla contradictione & cum summa perfectione creatori obediunt. De quibus dicitur: Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi, præceptum posuit, & non præteribit. [Et: Quoniam venti & mare obediunt ei.] Vnde dicunt homini, ex innocentia in peccatum lapsos, vt contemplatur Laurentius Iustinianus: Si vis esse quod fuisti, discere famulari creatori, vti facere conspicis nos.

Iustin. in ligno vite de obedient. c. 2.

Hebr. 1. 14. Psal. 103. 4.

II. Angeli nos ad obedientiam prouocant: Nam de illis inquit Paulus: Omnes sunt administratorij spiritus, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. [Et Dauid: Qui facis Angelos tuos, spiritus, & ministros tuos, ignem vrentem:] Quare si spiritus cælestes imitari gestimus, necesse est vt ministri seu nuntij Dei simus (hoc enim significat nomen Angelus) & obedientiæ efficacitate ignis naturam præferamus.

Phil. 2. 8.

Hebr. 5. 9.

III. Christus Saluator noster ad obedientiam nos accendit: Qui factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis; [quique obedientibus sibi in Prælatiis à se constitutis æternam salutem promittit: Nam cum esset Filius Dei, didicit ex his quæ passus est, obedientiam, & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ.]

Actiones Obedientiæ sunt: I. Exequi quod iustum est à Prælatiis, si manifestè malum non sit, velociter, viriliter, humiliter, & indefinenter.

II. Aduersus affectus nostros, & cordis inclinationes obtemperare, sicut fecit Abraham, dum decreuit filium suum (natura repugnante) Deo in holocaustum offerre.

III. Voluntatem nostram abnegare, & libenter ac hilariter iussa aggredi, ac liberum mentis arbitrium voluntati præcipientis subiicere.

A

IV. Iudicium ac sensum nostrum cohibere, & adhibitis rationibus, quæ præceptum superioris conueniens esse probent, nostram sententiam illius sententiæ submittere.

V. Si duriter, si stultè, si verbis contumeliosis, si absque spe alicuius gratitudinis, ad res arduas ac difficiles faciendas mittamur, libenter parere.

VI. Non tantum superiorum bonorum, sed etiam malorum, dummodo mala non iubeant, præcepta diligenter implere. Iuxta illud Petri: Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis.]

1. Petr. 2. 18.

VII. Sine vlla excusatione iussa facere, & nec verbo, nec scripto (licet id prohibitum non sit) quicquam proponere; sed iuxta illud: Audi Israël, & tace quod iustum fuerit, ad executionem prouehere.

VIII. Etiam si superior nihil iubeat, eius se voluntati accomodare, & indicia suæ voluntatis exequi.

IX. Indifferentem se ad omnia præbere, & quantum est ex se, nihil de se ordinare, nihilque nisi quod superior voluerit, concupiscere.

X. Cum maiore auiditate in difficilium atque ignobilium munerum, quam in eorum, ad quæ natura pronâ est, & quæ apud homines splendent, occupationem incumbere.

Postulatio Obedientiæ: Domine Iesu Christe, cuius sanctissima vita perpetua obedientia fuit, qui ex obedientia natus, & ex obedientia passus, & mortuus fuisti, & omnem conuersationem tuam obedientiæ pulchritudine decorasti: Fac nos, quæsumus, veros obedientiæ amatores, & proprij iudicij ac voluntatis contemptores, vt obedientia eos saluet, & in cælum euehat, quos inobedientia damnauit. Amen.

De hac præstantissima virtute ex professo dicemus inferius.

lib. 10. p. 3. per totam.

De Gratitude. §. VII.

Gratitudo est virtus, qua beneficia, à proximis accepta, cognoscimus, laudamus, & data opportunitate, nec negata possibilitate, remunerare decernimus. Hæc comparata ad beneficia Dei non distinguitur à religione; & ideo inter actiones religionis retulimus gratias agere Deo pro donis acceptis, & accipiendis ab eo. Et de hac ad Deum gratitudine fusiùs postea sumus acturi.

D

Incitamenta ad Gratitude sunt: I. Ingratitudo est peccatum, etiam apud homines abominabile, quo homines viles & abiecti notantur, & ex illo, tanquam ex signo aperto vilitatis, ab omnibus cognoscuntur. Habet quoque pessimam originem, nempe proprium amorem, animæ nimium dominantem. Vnde Apostolus cum dixisset: Erunt homines se ipsos amantes, addit, [ingrati, scelesti.] A Deo denique punitur grauissimè. Quod significat Salomon dicens: Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.]

2. ad Tim. 3. 2. Prov. 17. 13.

II. Gratitudo ad maiora beneficia recipienda animum parat, omnes enim volunt semina suorum bonorum bonæ terræ mandare, id est, homini grato committere. Et Laurentius Iustinianus ait: Nul- lum officium referenda gratia magis necessarium, quia maiora meretur suscipere, qui collata bona de corde non probatur delere. Quare & propter priu- tam vtilitatem, quæ (vt Chrysostomus ait) in gratitu- dine est maxima, deberemus hanc virtutem sectari.

Iustin. de ligno vi- te de o- bed. c. 7.

Chryso- st. hom. 72. ad popu- lum.

III. Gratitudo ad homines, etiam apud Deum in pretio est: vult enim ipse, vt ei grati simus, & homi- nibus etiam, per quos nobis beneficia confert, animi

gratitudo

gratitudinem habeamus. Vult quidem ille, vt homines in dignitate constitutos, quorum ministerio nos gubernat, honoremus, & honorem illis exhibitum aut negatum, sibi dari aut negari profutur, dicens: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Et etiam iubet, vt eis quorum liberalitate nobis beneficia confert, gratitudinis affectu repensemus. Quamobrem in Ecclesiastico recensens abominabilia peccata fœneratoris, vnum eorum est, quod [pro honore & beneficio, reddet contumeliam.]

Actiones gratitudinis sunt: I. Beneficium non negare, non dissimulare, non oblitisci, sed illud agnoscere, & illud magnificare, & in memoria habere.

II. Beneficium & beneficentem laudare, & suscipere, & coram aliis, quid in nos boni contulerit, cum opportunum fuerit existimatum, publicare.

III. Erga benefactorem affectum amoris & æstimationis beneficij concipere, & eidem beneficiorum datori gratias agere.

IV. Beneficium honore & reuerentia erga benefactorem, & non solum æqualibus, verum & maioribus beneficiis, si potuerimus, repensare.

V. Sine vlla spe alterius beneficij recipiendi, gratos & beneficos in benefactores existere.

Postulatio gratitudinis: Domine Iesu Christe, qui quantum tibi ingratitude displiceret, illa querimonia de leprosis à te curatis, nec ad gratias referendas redeuntibus, ostendisti: verba enim tua sunt: Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Non est qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena: da nobis, rogamus supplices, gratitudinis erga nostros benefactores affectum, quos ita in nos beneficos agnoscamus, & veneremur, vt præcipue te omnium bonorum fontem ardentissime diligamus, Amen.

De Veritate. §. VIII.

Veritas siue veracitas, est virtus, qua verbis, aut signis, & quando & quomodo oportet, manifestamus res, ad nos aut ad alios pertinentes, vt verum se sunt. Non sufficit ad virtutem veritatis, vt verum dicamus, sed necesse est, vt verum debitis circumstantiis vestitum dicamus. Nec enim omnia vera dicenda sunt, sed aliqua, quæ damnum afferre possunt, omnino reticenda; alia verò, quæ nunc non proderunt, conuenienti temporis referenda. Albertus aliter definit, dicens: Veritas est quando verè concordant mens, & lingua, & opera, vt quod sentit quis in corde, hoc profert ore, & perficit opere.

Incitamenta ad veritatem sunt: I. Tam chara Deo est veritas, vt Deus veritatis voluerit ab omnibus appellari. Redemisti me Domine, inquit Dauid, Deus veritatis. Et de Christo Ioannes: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre: plenum gratiæ & veritatis. Et de Spiritu Sancto: Spiritus veritatis, qui à Patre procedit. Filius etiam Dei Christus Iesus in hoc natus est, & ad hoc venit in mundum, vt testimonium perhiberet veritati, quam qui non amauerit, non potest non toti Trinitati aduersari.

II. Mendaces à conuictu humano repelluntur, & infames habentur, neque sunt qui illis fidem adhibeant, quos semel noverunt fuisse mentitos. Contra verò veritas amabilis & honorabilis est, quæ in confessione quoque propriorum delictorum apud iudices beneuolentiam nobis conciliat, & hominum veracium honore nobilitat.

III. Nihil est, vt inquit Gregorius, ad defen-

dendum puritate tutius, nihil ad dicendum veritate facilius. Nam dum quis falsitatem suam tueri conatur, duro cor labore fatigatur. Hinc namque scriptum est: Labor laborum suorum operiet eos. Qui enim nunc implet, tunc operiet, quia cuius nunc animum per blandam inquietudinem exerit, tunc per asperam retributionem premit. Hinc per Ieremiam dicitur: Docuerunt linguas suas loqui mendacium, vt iniquè agerent, laborauerunt. Ac si aperè diceretur: Qui amici veritatis esse poterunt sine labore, vt peccent, laborant, cumque viuere simpliciter renuunt, laboribus exigunt, vt moriantur.

Actiones Veritatis sunt: I. Mendacium & simulationem ore fugere, & corde detestari.

II. Quando, & quomodo, & vbi oportet, verum dicere.

III. Verum etiamsi mens nostra doleat, & repugnet, si id necessarium & Deo placitum sit, non reticere.

IV. Nunquam verum obtegere aut palliare, nec pro fauore alicuius, nec pro vtilitate propria, nec pro aliquo detrimento vitando, si illud dicere teneamur.

V. Ambiguitates verborum & ambages in conuersatione vitare, & res prout sunt, simpliciter ore profere.

VI. Mysteria cœlestia aptis ad excipiendum patefacere; ab impuris verò & indignis abscondere, secundum illud: Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.

VII. Promissa seruare, nisi iusta causa non seruandi, aut in melius mutandi, intercedat. Hac enim posita ad veritatem pertinet à promissis abstinere, iuxta illud Isidori: In malis promissis rescinde fidem, & in turpi voto muta decretum.

Postulatio veritatis: Domine Iesu Christe, qui veritas es; nam Ioannes Apostolus tuus ait: Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas, cuiusque pulchritudo in omni veritate creata, tanquam in imagine, luget: fac nos per misericordiam tuam omnis mendacij hostes & veritatis amatores, vt eam debito tempore & modo profereamus, in ipsa te, increatam veritatem quæramus, Amen.

De Simplicitate. §. IX.

Simplicitas, est virtus, qua quis hypocrisim, duplicitatem, & multipliciter vitat: seu qua exterius talem se verbis & factis exhibet, qualis interius est, & qua ab omni astutia, & dolo, & fraude, & non necessaria actionum multitudine, alienus est. Bernardus sic describit simplicitatem: Est perfecte ad Deum conuersa voluntas, vnam petens à Domino, hanc requirens, non ambiens multiplicari in sæculo: vel est in conuersatione vera humilitas, scilicet virtutis magis conscientiam amplectens, quam famam, cum non refugit vir simplex videri stultus in sæculo, cum sit sapiens in Deo.

Incitamenta ad simplicitatem sunt: I. Ad vitæ simplicitatem inducit, quod qui alij quàm sint, se esse simulant, & cum sint mali aut imperfecti, boni & perfecti per hypocrisim videri volunt, in nouissimo die magnam sustinebunt erubescenciam, & apud omnes homines & Angelos, de stulta simulatione, & detestabili superbia, & hypocrisis, qua alios decipere curabāt, arguentur. Ad quod optime inquit Basilius: Qui externa quadam simulatione & per fucum gloriam aucupabantur ab hominibus, post occultorum

Greg. 3 p. Pastor. ad mon. 12.

Psal. 139. 10.

Ierem. 9. 5.

I. Ioan. 5. 6.

Bern. in epist. ad frat. de mon. Dei.

Basil. ad c. 1. 1. 1. 1.

Ecc. 19. 9.

Luce 17. 18.

Alber. in paradiso amma. c. 18.

Psal. 30. 6. Ioan. 1. 14.

Ioan. 15. 26. Matth.

manifestationem, cum fuerint omnia nuda & aperta, nec iam vlla in obscuro delituerit creatura, praebeunt tunc tales deformissimum spectaculum, euanescente, quae nunc circa eos versatur, fallaci impostura, ita vt per se merito comparentur quercui.] Hae ille. Dicuntur autem similes quercui, quia haec arbor detractis foliis praeter ceteris deformissima apparet.

II. Ad simplicitatem operum inducit, quod duplex opere, qui scilicet vult bonis simul & malis operibus vacare, Deo est abominabilis. E contra vero simplex, id est, qui bona solum opera sectatur, ad Deo charus est, vt illum non in quancumque amicitiam, sed plane in intimam familiaritatem admittat. Quod perspicue fatetur Salomon in Prouerbiis dicens: Quia abominatio Domini omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius.] Quem locum interpretans Gregorius, inquit: Cum simplicibus sermocinari dicitur, quia de supernis mysteriis, illorum mentes radio suae visitationis illuminat, quos nulla umbra dupliciter obsecurat.

III. Ad simplicitatem intentionum mouet, quod Dominus vult seruos suos paucis, id est, necessariis, occupari, & in illis vnum tantum, id est, suam gloriam intendere. Quare Martham erga multa occupatam reprehendit, dicens: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima, porro vnum est necessarium.] Hoc vnum querendum est, quia est summum bonum, in quo continentur omnia bona aeterna & immensa. Ad hoc autem bonum inueniendum, non est necessarium per multa, id est, per inutilia, vagari, sed tantum vtilibus seu necessariis intendere.

Aktionen simplicitatis sunt: I. Quales omnes sumus, tales nos verbis & factis exhibere, nec sanctitatem aut perfectionem, quam non habemus, effingere.

II. Spirituali magistro omnia interiora, tum bona, tum mala, sine vilo fuce, vt dirigamur, aperire.

III. Si de rebus spiritualibus, quas nondum experti sumus, loquendum sit, syncerè (ne supra quam sumus, habeamur,) nostrum defectum, & nullam, aut modicam experientiam fateri.

IV. Bonis tantum operibus vacare, nec mala illis admiscere: nullius facta peruertere, nullius bona deprauare, nullius dona diminueri, neminem laedere, & omnibus velle proficere.

V. De Domino ac de seruis eius in bonitate sentire, & sicut exterius bona omnibus cupere profiteri; ita bona illis interius desiderare & concupiscere.

VI. Operum inutilium multipliciter vitare, & bona opera in vnam simplicem placendi Deo intentionem colligere.

Postulatio simplicitatis: Domine Iesu Christe simplicium, & humilium amator, qui dixisti: Sinite paruulos, id est, simplices & puros more infantium, venire ad me, talium est enim regnum caelorum: fac nos per bonitatem tuam prudentia senes, & simplicitate & vitae munditia paruulos, vt regnum tuum in caelis positum, quod solos incoquinatos recipit, libenter excipiat. Amen.

De Amicitia. S. X.

Amicitia, est mutua duorum benevolentia, in virtute fundata, & bonorum communicatione coniuncta. Vel, vt Bernardus ait: Vera amicitia est, quae nihil ex rebus amici quarit, nisi solam benevolentiam, scilicet vt gratis amet aman-

Prou. 3.
32.
Gregor. 3.
Pastor.
admon.
12.

Luc. 10.
41. 42.

Matth.
19. 14.

Bern. ser.
3. ad. Se.
rorum.

tem se. Amicitia pars est affabilitas, siue comitas, qua quis, vt Thomas Aquinas ait, conuenienter se habet ad alios homines in communi conuersatione, tum in dictis, tum in factis. Est, inquam, virtus, qua homo decenter, comiter, & suauiter se habet cum illis, quibuscumque viuere & conuersatur. Itaque amicitiam virtuti subnixam, virtutem ponimus; amicitiam vero in bonis temporalibus, aut naturalibus, ac in sanguinis coniunctione fundatam, tanquam rem indifferentem, a ratione virtutis reiciimus.

Incitementa ad amicitiam sunt: I. Amicitia spiritualis, Christi & Apostolorum exemplo probata est. Ille enim dixit Apostolis suis: Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audiui a Patre meo, nota feci vobis.] Paulus etiam quosdam in epistola ad Romanos vocat dilectos, siue dilectissimos sibi. Item alios, ad quos scribit, vocat charissimos. Et rursus: Itaque fratres mei charissimi & desideratissimi, gaudium meum & corona mea, sic state in Domino charissimi.] Quae omnia magnam amicitiam sonant comitem charitatis & manantem ex fonte virtutis. Alij quoque Apostoli, vt ex illorum gestis constat, socios habuerunt, quibuscumque amabilissime conuersarunt. Non est ergo contrarium vitae Apostolicae & desiderio perfectionis, amicos fideles habere, quorum ope ad caelestia promoueamur.

II. Amicitia est imago quaedam patriae caelestis, in qua Angeli mutuo se diligunt, & dulcissime ac suauissime conuersantur. Vnde Chrysostomus de caelo eam descendisse autumat: Spiritus amicitia, inquit, omnes reliquas excellit, tanquam regina, dominium suorum habens, splendido habitu conspicua: nihil enim hic terrenum est vnde ista nascatur, quemadmodum in aliis: non enim ex consuetudine nascitur, non ex beneficentia, non ex natura, non ex tempore, sed est supernis descendit & ex ipso caelo.

III. Amicitia spiritualis, vtilissima est simul & suauissima: vtilissima quidem; quoniam ab amico fideli habemus in dubietate consilium, in afflictione refrigerium, in maestitia solatium. Ipse nobis, in necessitate temporalis positus, subuenit, & in spirituali indigentia ac molestia succurrit. Quare Ecclesiasticus: Amicus fidelis, protectio fortis; qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis medicamentum vitae & immortalitatis; & qui metuunt Dominum, inuenient illum.] Est etiam haec amicitia suauissima, quoniam maxime cognata naturae hominis, qui est animal societatem amans, quem mutuos amor & benevolentia delectat. Amicitia, inquit Ambrosius, est solatium vitae huius, vt habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arcana participes, cui committas secretum pectoris, vt colloces tibi fidelem virum, qui in prosperis gratuletur tibi, in tribus compariatur, in persecutionibus adhorretur.

Aktionen amicitiae sunt: I. Amicos perfectos eligere, ex quorum conuersatione spirituali profectum accipiamus: vel studiosos, quibus in Domino prodesse possimus.

II. Amicos non propter aliquam commoditatem, nec propter voluptatem, etiam honestam, ex eorum suauitate & discreta conuersatione prouenientem, amare, sed propter virtutes in eis elucens diligere.

III. Cum amicis, quando & quomodo oportet, de

rebus

D. Tho.
2. 2. q. 114.
ar. 1.

Ioan. 15.
15.

Rem. 16.

Philip. 4.
1.

Chryso.
hom. 1. in
epist. ad
Colossim.

Eccle. 6.
14. 15.
16.

Ami. lib.
7. officior.
ca. 16.

rebus spiritualibus conuersari, & ne alij offendantur, aut scandalizentur, debitam in conuersando mensuram tenere.

IV. Amicis, si capaces sunt, arcana nostra communicare, & ab illis consilium & directionem exquirere.

V. Amicorum defectus patienter ferre, non nunquam dissimulare, & si spes emendationis affulgeat, blandè corrigere.

VI. Tempore aduersitatis amicos maxime complecti, tempore prosperitatis adgaudere illis & congratulari, & si excedant, bonis consiliis immoderatam eorum laetitiam reprimere.

VII. Nihil ab amicis turpe, nihil iniustum, nihil minus honestum, minus perfectum deprecere, sed sola honesta, sancta, & utriusque conuenientia, flagitare.

VIII. In omnibus, data nobis facultate, amicos iuuare, & ab eis libenter, cum obtulerint, in nostris necessitatibus adiutorium accipere.

IX. Idem velle, idem nolle, & si aliquando iudicia differant, nunquam voluntate disungi.

X. In absentia se mutuo defendere, bonam adinuicem existimationem tueri, non tamen in hac defensione metas veritatis & regulas prudentiae præterire.

XI. In communi conuersatione cum illis decorum seruare, & omnem leuitatem & scurrilitatem reicere.

XII. Ita amicitiam temperare, vt sensum ad immoderantiam non veniat, & dum alios offendit, & nos in vanam amicorum memoriam distrahit, profectui mentis officiat.

Postulatio amicitiae: Domine Iesu Christe, qui nos vt ex inimicis amicos faceres, & aeterno Patri tuo reconciliare, & caelis ad terram descendisti, & non semel ad mutuum amorem & benevolentiam adhortatus es; in sepe pectoribus nostris spiritualem amicitiam; charitatis filiam, & iustitiae comitem fidelissimam; vt qui vitam nostram tibi deuouimus, affabiliter & amice inter nos coniuuantes, spiritu & virtute proficiamus. Amen.

De Liberalitate. §. XI.

Liberalitas, est virtus, qua homo immoderatum amorem pecuniarum & aliorum bonorum suorum moderatur, eaque alacriter in propriam ac proximorum vtilitatem, atque in his quae honoris Dei sunt, aliis elargitur. Alio nomine haec virtus dicitur largitas, quoniam non ad praecisam necessitatem & miseriam subleuandam, sed ad vtilitatem ingerendam, res temporales largius & affluentius infumuntur.

Inciumenta ad liberalitatem sunt: I. Ipse Deus, cuius nos imagines sumus, & virtutes ac perfectiones imitari cupimus. Ipse enim est, qui dat omnibus affluentius, & non imptoperat: Quique, vt inquit Albertus, tam continue dat omnibus sua dona temporalia & spiritualia, etiam non perentibus, & super omnia, carnem & sanguinem dilectissimi Filij sui. Nec sufficit ei, dona sua dare simpliciter, nisi etiam seipsum immensum det in singulis donis. Commendat largitatem suam, quod nulli negat dona sua, quantumcumque sibi aduersetur, immo pluries in nocte & in die dona sua elargitur cuiuslibet, quamquam a quoquam offendatur. Approbat in hoc largitatem suam, quod quodcumque inuenit opportunitatem aliquam in recipiente, statim ab effluxione spiritualium donorum nequaquam se potest continere, licet ex sapientia diuina praenoscat, quod recipiens

A illa dona, in proximo debet amittere, vellea continuo deturpare, vel ipsum per eadem impugnare.

II. Nos dispensatores bonorum sumus, non domini: bona, quae distribuimus, non nostra sunt, sed aliena. Iustum est autem, si dispensator largiter iuxta voluntatem Domini bona dispenset, & facile, si bona aliena, de quorum dispensatione praemium accepturus est, non auare, non strictè, sed affluentius in proximos erogat. Eoque, & diuitibus, Vae, inquit Basilus, quia cum prauealeant subleuare inopiam pauperum, indultarum sibi opum potentia non sunt vti, ad quod acceperunt eas.

III. Diuitiae, & bona temporalia sunt talenta, nobis à Domino commendata, quae ad salutem & laudem abundanter distribuimus; ad damnationem verò & vituperium auare retinemus. De quo Gregorius sic ait: Nullus namque est, qui veraciter dicat: Talentum minimè accepi, non est vnde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine cuiuslibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum acceperit. Alius namque acceperit intelligentiam praedicationis, ministerium debet ex talento. Alius terrenam substantiam acceperit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam acceperit, sed tamen didicit artem, qua pascitur; ipsa ars ei in talenti acceptionem reputatur. Alius nihil horum assequutus est, sed tamen fortasse familiaritatis locum apud diuitem meruit, talentum profectò familiaritatis acceperit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omnino taceat. Habens rerum affluentiam, vigilet, ne à misericordiae largitate torpescat. Habens artem, qua regitur, magnopere studeat, vt usum atque vtilitatem illius cum proximo patriatur. Habens loquendi locum apud diuitem, damnationem pro retento talento timeat, si cum valet, non apud eum pro pauperibus intercedit. Talentum quippe ab vnoquoque nostrum venturus iudex exigit, quantum dedit.

Actiones liberalitatis sunt: I. Pecunias & alia bona temporalia, in propriam necessitatem, in proximorum vtilitatem, & in Dei honorem libenter infumere.

II. Quae nobis pro Christo pauperibus ad usum concessa sunt, sine taedio aliis commodare, & libris ac aliis similibus fratrum vtilitatibus inferuire.

III. Bona altiora, nempe doctrinam, consilium, & exemplum, dispertire, & talentis, quae nobis concessa sunt, aliis prodesse.

IV. Aures audiendis confessionibus, os praedicandae Evangelicae doctrinae, manus infirmiorum adiutorio, & reliquas vires proximorum vtilitatibus applicare.

V. Inuitis, absentibus, & ignorantibus subsidia bonorum temporalium dare, vt fecit sanctus Nicolaus Episcopus, dorans filias nobilis & inopis: & adiumenta orationum elargiri.

VI. Temporis spatia bono proximorum offerre, & à nostris commodis vanisque occupationibus praecipere.

VII. Diem illum in quo aut actione aut oratione non fuimus viles proximis, & Ecclesiae Dei male insumptum reputare, ac de nostra ignaui tristitiam accipere.

VIII. Nec ita temporalia dare, vt prodigè & insipienter infumantur: nec ita talentis spiritualibus

Basil. ad
c. i. i. a. i.

Gregor.
hom. 9. in
Euang.

Alber. in
par. ad. a.
mona. ca.
17.

prodesset, ut mentis nostrae virtutes ac profectus attenuentur.

Postulatio liberalitatis: Domine Iesu Christe, qui es potentissimus Rex, summè magnificus & liberalis in dando, nam cum vno gemitu aut vna gutta sanguinis nos redimere potuisses, innumerabilibus tamen gemitibus & lacrymis nos redemisti, & infinitis meritis ac totius sanguinis tui effusione à peccato liberaisti: doce nos, quæsumus, in tuo obsequio largos esse, & erga fratres nostros liberales, ut in hac vita largitatis tuæ donis cumulemur, & in futura largam eximiae gloriæ benedictionem accipiamus. Amen.

De Virtute Fortitudinis.

GAPVT VIII.

VIRTUS Fortitudinis appetitum irascibilem moderatur, sicut prudentia intellectum in moralibus perficit, & iustitia voluntatem in ordine ad alios rectam efficit. Et autem septem aliae virtutes annectuntur, quae passiones irascibiles cohibent. Hæ autem sunt: Magnanimitas, Magnificencia, Patientia, Longanimitas, Perseuerantia, Constantia, Securitas: Quæ omnes, sicut ipsa Fortitudo, ita appetitum irascibilem afficiunt, ut etiam voluntatem exornent, in qua sunt præcipui earum actus. De his igitur nunc suo ordine agendum est.

De Fortitudine. §. I.

Fortitudo, est virtus moralis, voluntatem ac appetitum irascibilem afficiens, quæ homo erga acerba & terribilia rectè se habet, ita ut neque præuè timendo, in malum cadat, neque temerè audendo, ab officio rationi consentaneo desciscat. Vel breuius: Est virtus animi, quæ labores mortisque pericula constanter suscipiuntur, & perseuerantur. Cuius duo sunt generalia officia, in actiones, quæ statim dicuntur, distincta. Alterum est & præcipuum, labores & pericula sustinere ac pati. Alterum verò, eadem pericula & labores, cum oportet, adire & aggredi.

Incitamenta ad Fortitudinem sunt: I. Fortitudo inter alia comparatur à Bonauentura radici arboris: Nam sicut radix in arbore sustinet truncum, frondes, & flores, fructus, & folia; ita Fortitudo sustinet omnes alias virtutes, & earum actiones, & merita. Quamobrem, qui non vult ista perdere, & periculo direptionis exponere, debet per fortitudinem contra hostes armari: Fratres mihi dilecti, inquit Paulus, estote stabiles & immobiles, abundantes in omni opere Domini semper. Ac si diceret: si per fortitudinem, stabilitatem & immobilitatem non habeatis in bono, nequaquam poteritis bonis operibus abundare.

II. Hæc virtus in infimo homine tantum præstare potest, ut Deus ipse velit nostra fortitudo nuncupari. Ipse enim auctor est nostræ fortitudinis, qui dum nos inuictos facit & aduersus animæ hostes insuperabiles, maximè glorificatur in nobis. Sed hæc animi fortitudo, ait Prosper, ab illo est nobis, cui cum Propheta cantamus: Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Fortitudo nostra est, quia ita nos contra omnia vitia inuicta protectione corroborat, ut animum nostrum nec blanda dissoluant, nec aduersa deiciant.

A Et tunc laus nostra Dominus fit, si non nos de muneribus Dei, sed diuina in nobis cupiamus munera prædicari.

III. Hæc virtute, bona quæ nondum adepti sumus, assequimur, & dona iam parata seruamus. Nam & ardua ac difficilia audet, ut spirituales diuitias auget, & dura ac molesta sustinet, ut comparatas afferret. Hæc non [timet eos, qui occidunt corpus,] iuxta mandatum Domini, & [timet Dominum, qui animam potest in gehennam mittere.] Et dum eum, qui dignus est timeri, timeret, & reliqua, ut imbecillia, contemnit, salutem suo possessori conquirat.

B Actiones fortitudinis sunt: I. Pericula mortis, & ipsam mortem iam irruentem, ex quacumque causa proueniat, sine deiectione animi sustinere. Et præcipuè illam, quæ causa fidei infligitur, & martyrium est, animosè suscipere.

II. Quælibet alia pericula euentuum molestorum, acerborum, & terribilium, quæ in hac vita accidunt, maximè propter defensionem cuiusque virtutis, tolerare.

III. Mentem confortare in aduersis quibuscumque, ne terreatur, & in prosperis, ne mulceatur, & à recto virtutis tramite ad dexteram vel ad sinistram deuiet.

IV. Roborare animum, ut semper exerceatur in bonis, licet multa impedimenta operibus bonis obstant, & ne vquam vincatur in malis.

V. Tentationes & insultus demonis ferre, & reuicere, ac propter illa à præceptis diuinis & consiliis Euangelicis nequaquam dimoueri.

C VI. Ardua quæque & difficilia, ad comparandam perfectam virtutem, aggredi, & in Deo nos adiuuante confidere.

VII. Mentis tranquillitatem in aduersis conseruare, & in mediis molestis ac tribulationibus, lætitia & iucunditate perfundi; secundum illud Pauli: Superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.]

VIII. Pericula & molestias, quæ omnino vires nostras excedunt, sine anxietate vitare, & nos, si abque ignominia poterimus, ab illis in opportunitorem commoditatem custodire.

D Postulatio Fortitudinis: Domine Iesu Christe, Leo fortissime de tribu Iuda, qui de sinu Paris exiisti, vincens peccata nostra, ut vinceres mortem, & infernum dissipares: corrobora mentes nostras virtute fortitudinis, ut propter te aduersa & molesta animosè sustineamus, & ardua ac difficilia, propter tuam gloriam & laudem, aggrediamur. Pelle, ô Domine, rogamus supplices, à cordibus nostris noxiam timiditatem, qua solemus non timenda timere, & omnem intimiditatem, qua consueuimus ea quæ timenda essent, non trepidare. Temerariam etiam audaciam comprime, quæ aliquid supra vires à te concessas adormur, ut in medio huius virtutis positi, secundum quod tibi placet, in studiosis operibus strenuè & fortiter nos geramus. Amen.

De Magnanimitate. §. II.

E **M**agnanimitas, est virtus, quæ magna opera & eximio honore dignissima propter finem virtutis aggredimur, ipsum verò honorem nobis denegatum non ambimus, & oblatum contemnimus. Ita quidem magni Ecclesiæ doctores, Thomas & Bonauentura, huius virtutis naturam exposuerunt, & ex parte Philosophi definitionem cortexerunt. Qui fidei luce carens, & sui oblitus, (nam alio loco vere

Bonaui. in dicta salutis, III. 5. c. 7.

I. Cor. 15. 58.

Proff. lib. 1. de vita contem. c. 20.

Math. 10. 28.

D. Tho. 2. 2. q. 129. art. 3. ad 3.

Bonaui in sum. Eccl. 10. 1. q. 11. art. 1.

docuit